

PROTOS. VASILE NICA

De ce să citim Sfânta Scriptură?

Cuvânt înainte de
Preot prof. dr. Constantin Coman

DOXOLOGIA
Iași, 2025

Cuprins

Cuvânt înainte

(Preot prof. dr. Constantin Coman) 7

Introducere 13

1. Nevoința cunoașterii cuvântului biblic 19

1.1. „Puțină cunoaștere avem toți” 21

1.2. „Răbdarea și mângâierea care vin din Scripturi” 25

1.3. Ce înseamnă a citi Biblia în chip iudaic 30

1.4. Sfânta Scriptură și cugetarea la Dumnezeu 38

1.5. Oglinda cuvântului biblic 43

1.6. „Cuvintele Scripturii citește-le prin fapte” 47

1.7. Evanghelia – o biografie a credinciosului 52

1.8. Leacul Sfințelor Scripturi 57

1.9. Citirea Bibliei și cursele satanei 60

1.10. Evanghelia și duhul lumii 65

2. Întreaga zidire ca Biblie cosmică 71

2.1. Bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu citite
în cartea naturii 71

2.2. „O cale mult mai lămurită decât cea dintâi” 76

3. Biblia și viața liturgică 82

3.1. Biblia și Sfânta Liturghie 83

3.2. Citirea Bibliei și Postul Mare 88

3.3. Cuvintele și icoana lui Iisus 92

3.4. Biblia și praznicele împărătești 97

3.5. Sfânta Scriptură și imnografia Bisericii 102

3.6. Focul Cuvântului și calea de la inima zăbavnică la cea arzătoare	110
4. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție	116
4.1. Sfânta Scriptură și învățătura de credință	118
4.2. Sfânta Scriptură și Predania Bisericii	122
4.3. Evanghelia și Patericul	127
4.4. Vocația monahală și tonul radical al Evangheliei	132
4.5. Citirea Bibliei și apelul la o persoană vie	141
4.6. Lectura Evangheliei și propovăduirea ei	145
5. Biblia și Duhul Adevărului	150
5.1. „Oameni firești, care nu-L au pe Duhul”	151
5.2. Duhul Sfânt, lumina Sfintei Scripturi	155
5.3. Cartea naturală a conștiinței	161
5.4. Metoda duhovnicească de cercetare	166
6. Sfânta Scriptură și experiența vie a lui Dumnezeu	174
6.1. Rugăciunea deschide raiul Scripturii	175
6.2. Ploaia cuvântului biblic	179
6.3. Când Hristos Se așază în locul Cărții	184
6.4. Biblia și cerul deschis	188
<i>Anexe</i>	193
<i>Epilog</i>	199

Cuvânt înainte

Cu negrăită bucurie prefațez cartea unui fost student al meu. Bucuria vine nu numai din faptul că văd, într-un fel, rodind atât de frumos ostenele profesorilor lui, între care m-am numărat și eu, ci, mai ales, din constatarea că fostul student se arată a odrăsli și rodi dintr-o rădăcină anume sau dintr-o sămânță anume. Și cel mai îmbucurător lucru este că rodirea se întâmplă mai întâi la nivelul existențial, în propria sa viață creștinească și duhovnicească, și mai apoi la nivelul teologic. Fostul student a devenit între timp monah. Nimic mai mângâietor pentru un profesor sau pentru un părinte duhovnicesc decât să constate, după ani, că studentul sau ucenicul său pășește ascultător și hotărât pe drumul pe care profesorul sau duhovnicul s-a străduit să îl deschidă în față.

Părintele Vasile, din obștea mult iubitului meu stareț Luca de la Mănăstirea Bistrița nemțeană, mi-a făcut o primă bucurie, trimițându-mi la un moment dat, mulți ani după absolvire, o scrisoare în care reproducea cu multă fidelitate și sinceritate miezul moștenirii cursurilor mele universitare care aveau drept obiect de studiu Dumnezeieștile Scripturi, și-mi mărturisea mai mult decât convingător că se hrănește la propriu din ea și o duce mai departe, o sporește. Cartea cu care m-am trezit într-o bună zi de la dânsul, în corespondența mea de e-mail, este o dovadă a rodirii despre care vorbeam.

Am să mărturisesc și eu că la puțini dintre foștii mei studenți am simțit atâta credincioșie, nu față de informațiile pe care mă străduiam să le transmit de la catedră, ci față de duhul care hrănea demersul meu academic.

Cartea de față este o mărturie vie, înainte de orice, despre cum lucrează Dumnezeuieștile Scripturi, despre locul și rolul lor nu în viața unui monah oarecare, ci în viața Părintelui Vasile de la Bistrița. Este poate cel mai mângâietor mesaj pe care l-am cules citind cartea Părintelui, anume că toate problemele pe care le tratează în legătură cu Dumnezeuieștile Scripturi sunt probleme vitale pentru sine, nu adevăruri abstracte menite să fie transmise celorlalți. Cuvântul său este credibil pentru că este mărturisitor. Spuneam într-o comunicare privitoare la ermineutica ortodoxă că singura situație în care exegețul biblic se eliberează de captivitatea babilonică a scolasticii, adică, a speculației teoretice obiective, este atunci când va așeza absolut orice subiect destinat tratării sau cercetării în spațiul concret al relației sale personale cu Dumnezeu.

Părintele Vasile își aduce propria mărturie, cu smerenie, dar și cu fermitate. Își adaugă mărturia sa umilă mărturiilor marilor Părinți ai Bisericii de peste veacuri și a marilor duhovnici din zilele noastre. El are rolul martorului viu despre care vorbește Cuviosul Sofronie și despre care spune că este absolut necesar pentru înțelegere.

Ca structură și ca metodă, cartea Părintelui Vasile seamănă cu lucrările Părinților din Filocalie, care își adaugă propria mărturie la mărturiile marilor Părinți ai Bisericii din toate timpurile. M-am și gândit că i s-ar fi potrivit un subtitlul ca acesta: *Capete despre citirea cu folos a Dumnezeuieștilor Scripturi.*

Introducere

Nici citirea Scripturii fără trăirea lui Hristos nu produce viață, nici trăirea lui Hristos fără cunoașterea Lui din Scriptură nu este posibilă.

(Sfântul Preot Mărturisitor Dumitru Stăniloae)

Ca unul care fac parte din „poporul lui Dumnezeu”¹, pe parcursul vieții am putut întâlni atitudini diferite față de Sfânta Scriptură: de la primatul absolut al Bibliei până la marginalizarea extremă a acesteia. Sfânta Scriptură nu poate să aibă un primat absolut și exclusiv în viața credincioșilor, pentru că mijloacele prin care omul poate să afle voia lui Dumnezeu și să se împărtășească de harul Duhului Sfânt sunt mai multe. Dar, totodată, lectura cuvântului biblic nu poate fi marginalizată prin argumentări de felul: „Decât să înțelegem greșit, mai bine să nu citim deloc”. Între aceste extreme, care este locul Sfintei Scripturi în viața credincioșilor?

¹ În Sfânta Scriptură, credincioșii Bisericii sunt numiți „popor agnostic de Dumnezeu” (I Petru 2, 9), „popor ales, râvnitor de fapte bune” (Tit 2, 14) sau pur și simplu „popor al lui Dumnezeu” (Evrei 4, 9). De asemenea, în cărțile de cult întâlnim această numire. De pildă, într-o minunată stihiră din Canonul Învierii, credincioșii sunt numiți „poporul cel sfânt al lui Dumnezeu” (*Slujba Învierii*, EIBMBOR, București, 1976, p. 26). În poporul lui Dumnezeu sunt cuprinși toți membrii Bisericii: clerul, monahii și credincioșii mireni.

Întrebarea devine și mai actuală dacă o punem în legătură cu o constatare generală: credincioșii din Biserica Ortodoxă citesc mai puțin Biblia. Datorită unei tradiții creștine adâncite în conștiința credincioșilor, sunt foarte puțini care s-au lepădat de Biserică. Sub presiunea ideologiilor ateiste, la cei mai mulți a rămas, totuși, un creștinism rudimentar limitat la botezul pruncilor, la cununia religioasă, la înmormântarea celor apropiați după rânduiala bisericească și altele asemenea. La acești creștini, care se limitează la aceste elemente, nu poate fi vorba de citirea Bibliei și, mai ales, de o citire regulată. Dar nici credincioșii care, slavă lui Dumnezeu, au depășit acest nivel rudimentar nu prea citesc Biblia. Citirea Sfintei Scripturi în viața particulară nu se bucură de aceeași cinste ca celelalte fapte care dau conținut vieții de credință, cum ar fi: ținerea sărbătorilor și a posturilor, participarea la slujbele Bisericii, pravila de rugăciune, spovedania, împărtășirea.

Un răspuns ar fi acela că practicile și slujbele Bisericii poartă în ele duhul Scripturii, dar și fragmente întregi din ea, așa încât cei care participă intens la viața Bisericii trăiesc în duhul Scripturii, chiar dacă o citesc mai puțin și mai rar. Pe de o parte, acest răspuns are un temei real, dar, pe de altă parte, avem convingerea că, prin citirea Sfintei Scripturi, participarea la rânduielile bisericești ar aduce mai mult rod în viața noastră.

Un alt răspuns ar fi următorul: credincioșii nu vor să citească *despre* Dumnezeu, ci, mergând la biserică, *Îl gustă* Dumnezeu prin împărtășire, *Îl văd* prin icoane, *Îl ascultă* prin citirea solemnă a Evangheliei și propovăduirea orală a ei. Altfel spus, credincioșii nu vor atât cuvinte despre Dumnezeu, ci vor să-L trăiască. În fapt, aceste răspunsuri pot fi invocate numai într-o anumită conjunctură, și

1. Nevoința cunoașterii cuvântului biblic

„Împărăția lui Dumnezeu se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Matei 11, 12). Iată unul din cele mai cunoscute cuvinte ale Mântuitorului care ne arată că, fără silință, harul nu este roditor în viața omului. Acest lucru arătat de Însuși Mântuitorul a fost preluat și adevărit de toți credincioșii care au dobândit făgăduințele lui Dumnezeu. Potrivit cugetului bisericesc, credinciosul, chiar dacă nu simte o desfătare în lucrarea faptelor bune, se va sili să le împlinească, până când ele vor deveni firescul vieții și izvor de bucurie. Acest lucru este valabil și pentru citirea și ascultarea cuvintelor din Scripturi. Chiar dacă la început omul nu înțelege când citește Sfânta Scriptură, treptat, prin stăruință, rugăciune, lepădarea poftelor, prin pocăință și ajutor de sus, mintea se luminează, iar lectura duhovnicească se va face izvor de mângâiere și hrană pentru suflet, căci „cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător [...] destoinic să judece simțirile și cugetările inimii” (Evrei 4, 12). Cuvântul lui Dumnezeu nu este numai lumină pentru cei care au ajuns la luminare, ci este și curățitor pentru cei care duc lupta curățirii. Dar folosul lui începe și mai de jos: el poate învia pe cei care sunt în moartea păcatului. În acest sens, Domnul a zis: „Adevărat, adevărat zic vouă, că vine

ceasul, și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia” (Ioan 5, 25).

Dacă, *prin reducere la absurd*, cel care citește Scriptura nu-i înțelege noimele și nici dulceața cuvintelor nu o simte, *un folos tot rămâne*. În cercuri mai largi de credincioși este cunoscut un dialog mult grăitor în acest sens, pe care îl reproducem în continuare:

Un monah i-a mărturisit Sfântului Arsenie că citind Sfânta Scriptură nu simțea nici puterea cuvintelor pe care le citea, nici dulceață în inima sa. Marele sfânt i-a zis: „Fiul meu, citește numai! Am auzit că îmblânzitorii de șerpi, atunci când descântă șerprii, rostesc vorbe pe care nici ei nu le înțeleg, dar șerprii auzind aceste vorbe, simt puterea lor și se îmblânzesc. Așa și noi, câtă vreme graiurile Scripturii sunt pururi pe buzele noastre, deși nu simțim puterea lor, duhurile rele tremură și fug, căci nu pot suferi graiurile Duhului Sfânt”. Fiul meu, citește numai! Duhul Sfânt, Care a scris aceste dumnezeiești cuvinte prin oamenii cei de El insuflați, le va auzi, le va pricepe și va veni degrabă în ajutorul tău. Asemenea și dracii le vor auzi, le vor pricepe și vor fugi de la tine. Adică: Cel pe Care Îl chemi în ajutor va înțelege, iar cei pe care voiești să-i depărtezi de la tine vor înțelege și ei. Și amândouă doririle ți se vor împlini⁴.

⁴ Sfântul Nicolae Velimirovici, *Proloagele de la Ohrida*, vol. I, 8 mai, p. 556. Dialogul îl întâlnim și în *Patericul Mare*. Un Bătrân, căruia nu i se dă numele, răspunzând unui ucenic care se plângea că nu simte puterea cuvintelor, a zis: „Tu citește numai [...]. Chiar dacă nu cunoaștem puterea cuvintelor pe care le rostim, cu toate acestea, demonii, auzindu-le, pleacă de frică” (traducere, introducere și note de Pr. Prof. Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2015, p. 355). Acest lucru este valabil atât pentru cuvintele rugăciunii, cât și pentru cuvintele Scripturii, căci și unele și altele sunt din aceeași familie.

Mărturia mai veche a marelui Arsenie preluată și întărită de mărturia mai nouă a Sfântului Ierarh Nicolae al Serbiei sunt glasul fidel al Tradiției ortodoxe potrivit căreia citirea Scripturilor este folositoare pentru toate categoriile de credincioși.

1.1. „Puțină cunoaștere avem toți”

Dar cum vei putea înțelege (Scriptura) dacă nici măcar nu vrei să-ți pleci ochii asupra ei?

(Sfântul Ioan Gură de Aur)

Auzind despre „desfătarea dumnezeieștilor cuvinte”⁵ și începând să citească Psaltirea, de pildă, cineva ar putea să spună că a pus mâna pe o carte care nu i se potrivește și nici măcar nu o înțelege. Prima ispită ar fi aceea de a abandona lucrul început.

În acest sens, este nevoie de o anumită silință nu numai la început, așa cum se spune, ci chiar și mai târziu. Atunci când se face prea mult caz de neputința de a înțelege, în fapt este vorba de o raportare deficitară la realitate. Lipsa înțelegerii de la început este normală, așa cum, la început, orice meșteșug pare a fi de neînțeles, dar când este dragoste și îndrumare, atunci lucrurile treptat se

⁵ „Acoperă-mă cu aripile bunătății Tale, ca nu cândva să adorm întru moarte. Și ochii minții mele luminează-i întru *desfătarea dumnezeieștilor Tale cuvinte* [...]” (*Ceaslov*, fragment din Pavcernița Mare, EIBMBOR, București, 2001, p. 178). Și iarăși: „Noapte neluminoasă ești necredincioșilor, Hristoase, iar credincioșilor luminare întru *desfătarea dumnezeieștilor Tale cuvinte*, pentru aceasta către Tine mânec și laud dumnezeirea Ta” (*Noul Teotokarion*, Canonul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Marți seara, cântarea a 5-a, glasul al 7-lea Ed. Doxologia, Iași, 2019, p. 345).

2. Întreaga zidire ca Biblie cosmică

Întreaga zidire este un mijloc prin care Dumnezeu Se descoperă pe Sine omului. Chiar și cei care stau departe de cărți sunt mereu în imediata vecinătate a naturii. Chiar dacă nu ne facem din apropierea de natură o prioritate, nu suntem lipsiți cu totul de interpelările și apelurile ei, uneori mai puternice, alteori mai discrete.

2.1. Bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu citite în cartea naturii

Slavă Ție, Celui ce ai deschis înaintea mea cerul și pământul ca pe o carte veșnică a înțelepciunii!

(Acatistul de mulțumire)

Variatăți imense de culori, de gusturi, de miresme naturale, de imagini, de sunete, de fructe, de semințe, de animale, de păsări sunt tot atâtea cărări prin care Bunul nostru Părinte ceresc ne întâmpină, ne cercetează, ne mângâie, ne muștră, ne cheamă. De la priveliștea uimitoare a cerului înstelat până la minunatului apus de soare, de la năucitorul spectacol oferit de soarele care se oglindește în luciul unui lac până la râul care șerpuieste printre văile munților, lumea întreagă ni se dăruiește ca un ospăț al uimirii. Când credinciosul ajunge la o anumită luminare de sus, citește în zidiri ca „într-o carte veșnică a înțelepciunii” bunătatea, înțelepciunea, puterea

Creatorului. Însă, odată cu întunecarea minții, lumea devine opacă pentru om, așa încât ea nu mai este o fereastră deschisă spre cer, ci este redusă la o resursă care răspunde numai la nevoile lui trupești.

Vorbirea lui Dumnezeu prin Scripturi se adresează auzului, în timp ce vorbirea lui Dumnezeu prin intermediul creației se adresează văzului. Nu este vorba de o simplă vedere, ci de o citire înțelegătoare printr-o vedere duhovnicească. Cei care s-au aprofundat cel mai mult în legea scrisă a lui Dumnezeu s-au minunat totodată de faptul că Dumnezeu Și-a pus pecetea iubirii Sale peste toată lumea creată. Cine nu se minunează de frumusețile creației și de felul inteligibil în care funcționează toate? Așa cum vederea unei case îl duce pe om la meșterul ei, și așa cum citirea unei cărți, de asemenea, îl duce cu gândul la scriitorul ei, tot așa privirea lumii create îl duce pe om cu gândul la Ziditorul ei.

Este o mare orbire sufletească să te îndulcești zi de zi din darurile lui Dumnezeu și să nu pricepi că ele nu sunt produsul unor întâmplări oarbe, ci sunt darurile pe care Părintele ceresc din iubire le revarsă fără deosebire peste toți oamenii. Sfântul Apostol Pavel spunea unor păgâni că, mai înainte de vestirea Evangheliei, Dumnezeu S-a descoperit popoarelor prin minunata întocmire a lumii înconjurătoare. Iată cuvintele lui: „Și noi suntem oameni asemenea pătimitori ca și voi, binevestind să vă întoarceți la Dumnezeul cel viu, Care a făcut cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt în ele, și Care, în veacurile trecute, a lăsat ca toate neamurile să meargă în căile lor, deși El nu S-a lăsat pe Sine nemărturisit, făcându-vă bine, dându-vă din cer ploi și timpuri roditoare, umplând de hrană și de veselie inimile voastre” (Fapte, 14, 15-17).